МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра прикладної лінгвістики

Г. М. ТРУБА

МЕТОДОЛОГІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методичні вказівки

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
спеціальності В11 Філологія
за спеціалізацією В11.10 Прикладна лінгвістика

Рекомендовано Методичною радою НУК

ВИДАВНИЦТВО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМ. АДМІРАЛА МАКАРОВА

2026

УДК 81-13:378.22(076)
Т77

Розробник

ТРУБА Ганна, доктор філологічних наук, доцент, доцент кафедри прикладної лінгвістики філологічного факультету Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Рецензенти:

СТАНКО Дарина Василівна – докторка філологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри англійської філології факультету іноземної філології Ужгородського національного університету (УжНУ);

ФІЛІППОВА Ніна Михайлівна – кандидатка філологічних наук, доцентка, професорка НУК, завідувачка кафедри прикладної лінгвістики філологічного факультету Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (НУК)

Рекомендовано Методичною радою НУК ім. адмірала Макарова

Труба Г. М.

Т77 Методологія лінгвістичних досліджень : методичні вказівки для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки спеціальності В11 Філологія за спеціалізацією В11.10 Прикладна лінгвістика / Г. М. Труба. – Миколаїв : НУК, 2026. – 55 с.

Методичні вказівки передбачають ознайомлення з принципами планування та організації науково-дослідної діяльності, формування методологічної бази дослідження, добору й обґрунтування дослідницького інструментарію. Особливу увагу приділено описовому, порівняльно-історичному, зіставному та структурному методам лінгвістики, а також методикам аналізу й систематизації мовного матеріалу.

Призначено для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти.

УДК 81-13:378.22(076)

© Г. М. Труба, 2026
© Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....8
Мета та завдання навчальної дисципліни.....11
Передумови для вивчення дисципліни.....12
Очікувані результати навчання.....12
Методи навчання.....13
Програма навчальної дисципліни.....13
Теми практичних занять.....27
Самостійна робота здобувачів вищої освіти.....30
Індивідуальне завдання.....38
Академічна доброчесність та використання штучного інтелекту в науково-дослідницькій діяльності.....41
Форми поточного та періодичного контролю.....43
Порядок оскарження результатів підсумкового контролю.....45
Шкала оцінювання: національна та ECTS.....46
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....47
Додаток. Орієнтовні питання для підсумкового контролю (іспит).....51

АНОТАЦІЯ

Навчальна дисципліна «Методологія лінгвістичних досліджень» спрямована на формування у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти системних знань про теоретико-методологічні засади сучасного мовознавства, основні методи, методики та прийоми наукового дослідження мови й мовлення.

Методичні вказівки передбачають ознайомлення з принципами планування та організації науково-дослідної діяльності, формування методологічної бази дослідження, добору й обґрунтування дослідницького інструментарію. Особливу увагу приділено описовому, порівняльно-історичному, зіставному та структурному методам лінгвістики, а також методикам аналізу й систематизації мовного матеріалу.

Важливим складником курсу є опанування міждисциплінарних підходів до вивчення мовних явищ із залученням методик соціології, психології, політології, етнології та когнітивної науки. Розглянуто можливості застосування кількісних методів, цифрових технологій і сучасного дослідницького інструментарію для аналізу мовних даних.

Опрацювання навчального матеріалу сприяє розвитку критичного й аналітичного мислення, формуванню навичок самостійної наукової роботи, академічної комунікації та аргументованого представлення результатів дослідження. Набуті компетентності забезпечують підготовку здобувачів вищої освіти до виконання магістерських кваліфікаційних робіт і подальшої науково-дослідної діяльності.

Ключові слова: *методологія лінгвістичних досліджень, методи мовознавства, наукове дослідження, описовий метод, порівняльно-історичний метод, зіставний метод, структурний метод, міждисциплінарний підхід, аналіз мовного матеріалу, науково-дослідна діяльність.*

ABSTRACT

The academic course Methodology of Linguistic Research aims to provide master's degree students with systematic knowledge of the theoretical and methodological foundations of modern linguistics, as well as the principal methods, methodologies, and techniques employed in the scientific investigation of language and speech.

These methodological guidelines introduce students to the principles of planning and organizing scientific research, establishing a methodological framework, and selecting and justifying appropriate research methods and analytical tools. Particular attention is devoted to the descriptive, comparative-historical, contrastive, and structural methods of linguistic research, as well as techniques for analyzing and systematizing linguistic data.

An essential component of the course is the development of interdisciplinary approaches to investigating linguistic phenomena through the integration of research methods and techniques from sociology, psychology, political science, ethnology, and cognitive science. The course also explores the potential applications of quantitative methods, digital technologies, and contemporary research tools for linguistic data analysis.

Studying the course materials contributes to the development of critical and analytical thinking, independent research skills, academic communication competencies, and the ability to present and substantiate research findings. The acquired competencies prepare master's degree students to undertake their master's theses and engage in further independent scientific research.

Keywords: *methodology of linguistic research, linguistic methods, scientific research, descriptive method, comparative-historical method, contrastive method, structural method, interdisciplinary approach, linguistic data analysis, research activities.*

ВСТУП

Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Методологія лінгвістичних досліджень» розроблено відповідно до Закону України «Про освіту» (№ 2145-VIII від 05.09.2017 р.), Закону України «Про вищу освіту» (№ 1556-VII від 01.07.2014 р.), з урахуванням Положення про організацію освітнього процесу в Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Положення про освітні програми підготовки здобувачів вищої освіти, Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти, Положення про академічну доброчесність та Кодексу академічної доброчесності учасників освітнього процесу Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова.

Методичні вказівки призначені для здобувачів першого року навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки», спеціальності В11 «Філологія», спеціалізації В11.10 «Пикладна лінгвістика» та розроблені відповідно до освітньої програми підготовки магістрів.

Навчальна дисципліна «Методологія лінгвістичних досліджень» є важливим складником професійної та науково-дослідницької підготовки майбутніх магістрів філології. Її опанування спрямоване на формування системного уявлення про методологічні засади сучасного мовознавства, принципи організації наукової діяльності, способи постановки й розв'язання дослідницьких завдань, а також формування навичок самостійного наукового пошуку.

Метою навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти теоретичних знань і практичних компетентностей, необхідних для планування, організації та проведення самостійного лінгвістичного дослідження, обґрунтованого добору методів, методик і прийомів аналізу мовного матеріалу, інтерпретації отриманих результатів та їх представлення в академічному середовищі.

Основними завданнями вивчення дисципліни є ознайомлення здобувачів із сучасними методологічними підходами та принципами наукового пізнання; формування навичок визначення актуальної наукової проблеми, об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження; опанування загальнонаукових і спеціальних методів мовознавства; розвиток умінь формувати емпіричну базу, здійснювати систематизацію та аналіз мовного матеріалу; набуття навичок критичного опрацювання наукової літератури й аргументованого формулювання висновків.

Зміст навчальної дисципліни передбачає послідовне вивчення теоретико-методологічних засад лінгвістичного дослідження, історії становлення та розвитку основних мовознавчих методів, особливостей їх застосування на різних рівнях мовної системи. Особливу увагу приділено описовому, порівняльно-історичному, зіставному та структурному методам, а також методикам опозитивного, компонентного аналізу, аналізу за безпосередніми складниками та польовому підходу до організації мовного матеріалу.

Важливим напрямом підготовки є ознайомлення з міждисциплінарними методиками дослідження мовних явищ, що передбачають залучення наукового інструментарію соціології, психології, політології, етнології та когнітивної науки. Окрему увагу приділено можливостям використання кількісних прийомів, корпусних технологій, цифрових ресурсів та інструментів автоматизованого аналізу мовних даних.

Опанування дисципліни здійснюється шляхом поєднання теоретичної підготовки, практичних занять, самостійної та

індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти. Практична підготовка спрямована на формування навичок застосування теоретичних положень до аналізу конкретного мовного й мовленнєвого матеріалу, розроблення дослідницьких моделей, добору відповідного методологічного інструментарію та обґрунтування отриманих результатів.

Самостійна робота передбачає поглиблене опрацювання наукової літератури, критичний аналіз методологічних концепцій, виконання аналітичних завдань, роботу з електронними інформаційними ресурсами та підготовку матеріалів для наукового обговорення.

Індивідуальне завдання спрямоване не лише на поглиблення фахових знань, а й на розвиток універсальних компетентностей (*soft skills*), зокрема критичного й аналітичного мислення, академічної комунікації, навичок публічного виступу, аргументації, цифрової грамотності, самоорганізації та управління часом. Виконання завдання передбачає самостійний вибір одного з методів лінгвістичного дослідження, опрацювання відповідної наукової літератури та підготовку усної доповіді з мультимедійною презентацією.

Особливе значення під час опанування дисципліни має дотримання принципів академічної доброчесності. Здобувачі вищої освіти зобов'язані самостійно виконувати навчальні й дослідницькі завдання, коректно використовувати наукові джерела, дотримуватися правил цитування, забезпечувати достовірність представлених результатів та уникати академічного плагіату, фабрикації й фальсифікації даних.

Використання цифрових технологій та інструментів штучного інтелекту в освітній і науково-дослідницькій діяльності повинно здійснюватися відповідально, з урахуванням принципів академічної доброчесності, інформаційної безпеки, захисту персональних даних та необхідності критичної перевірки отриманої інформації.

За результатами опанування навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні вміти самостійно визначати методологічні засади лінгвістичного дослідження, добирати й обґрунтовувати відповідні методи та прийоми, здійснювати аналіз мовних явищ, систематизувати й інтерпретувати результати, формулювати науково обґрунтовані висновки та презентувати результати власної дослідницької діяльності.

Набуті знання, уміння та навички становлять необхідну основу для підготовки кваліфікаційної (магістерської) роботи, участі в наукових конференціях, підготовки наукових публікацій і подальшої професійної та науково-дослідницької діяльності.

Методичні вказівки містять тематичні плани, контрольні питання, завдання для практичних занять, тематику самостійної роботи, індивідуальне завдання та список рекомендованої наукової літератури й електронних інформаційних ресурсів. Їх використання покликане забезпечити системність засвоєння навчального матеріалу, розвиток дослідницької самостійності та формування методологічної культури майбутнього магістра філології.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Методологія лінгвістичних досліджень» є формування у студентів відповідно до освітньо-професійної програми таких компетентностей:

− здатність розв’язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог;

− здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел;

– здатність презентувати результати науково-дослідницької діяльності, готувати наукові публікації, доповідати на наукових конференціях;

– здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямах і школах;

– здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного й мовленнєвого матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів;

– усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для досліджень та/або інноваційних розробок у галузі філології, і презентації їх результатів професійній спільноті та захисту інтелектуальної власності на результати досліджень та інновацій.

Передумови для вивчення дисципліни

Передумовами для вивчення дисципліни «Методологія лінгвістичних досліджень» є опанування таких курсів, як «Вступ до мовознавства», «Основи прикладної лінгвістики», «Сучасна українська мова», «Англійська мова», а також практичні навички з написання курсових, дипломної роботи та інших текстів наукового стилю.

Очікувані результати навчання

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів таких результатів навчання:

– Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення.

– Застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості дослідження в конкретній філологічній галузі.

– Здійснювати науковий аналіз мовного й мовленнєвого матеріалу, інтерпретувати та структурувати його

з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.

− Обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного матеріалу.

− Презентувати результати свого дослідження науковій спільноті в наукових публікаціях чи виступах на конференціях, круглих столах, семінарах тощо.

Методи навчання

Серед методів, застосовуваних у процесі проведення лекційних і практичних занять із курсу «Наукова комунікація іноземною мовою», такі:

− *словесні:* лекції (проблемні, лекції з аналізом конкретних ситуацій), пояснення, дискусія, обговорення проблемних ситуацій;

− *наочні:* ілюстрація (у тому числі мультимедійні презентації), метод безпосереднього спостереження, презентація результатів власних досліджень;

− *практичні:* тренувальні вправи, практичні роботи, індивідуальні навчально-дослідні завдання.

Програма навчальної дисципліни

Матеріал методичних укладено відповідно до робочої програми навчальної дисципліни «Методологія лінгвістичних досліджень» за такими блоками, кожен з яких представлений трьома змістовими модулями з відповідною тематичною рубрикацією.

МОДУЛЬ 1
Змістовий модуль 1.
Методологічні засади наукового дослідження

Тема 1. Планування й організація наукового дослідження в галузі лінгвістики

План:

1. Види наукових досліджень у сучасному мовознавстві.
2. Виявлення та постановка актуальної наукової проблеми.
3. Прийоми пошуку, опрацювання та аналізу наукової інформації з різних джерел.
4. Об'єкт, предмет і матеріал лінгвістичного дослідження.
5. Формування термінологічного апарату наукового дослідження.
6. Основні етапи планування й організації лінгвістичного дослідження.
7. Правила підготовки та презентації результатів наукового дослідження.

Контрольні питання

1. У чому полягає сутність наукового дослідження в галузі лінгвістики та які основні його види?
2. Що таке наукова проблема та як визначається актуальність лінгвістичного дослідження?
3. У чому полягає відмінність між актуальністю та науковою новизною дослідження?
4. Які основні вимоги висуваються до формулювання мети й завдань наукової роботи?
5. Які інформаційні ресурси та прийоми використовують для пошуку, опрацювання й критичного аналізу наукової літератури?
6. Як розмежовуються поняття об'єкта, предмета та матеріалу лінгвістичного дослідження?

7. Які основні вимоги висуваються до формування емпіричної бази та термінологічного апарату дослідження?

8. Які основні етапи планування й організації лінгвістичного дослідження?

9. Як забезпечити відповідність між метою, завданнями, методами та висновками дослідження з дотриманням принципів академічної доброчесності?

10. Які основні форми та правила презентації результатів наукового дослідження в сучасному академічному середовищі?

Тема 2. Методологічна база лінгвістичного дослідження

План:

1. Поняття методології та її роль у науковому лінгвістичному дослідженні.
2. Методологічна база дослідження та принципи її формування.
3. Поняття методу, методики та прийому наукового дослідження.
4. Класифікація методів наукового пізнання.
5. Загальнонаукові методи та особливості їх застосування в лінгвістиці.
6. Спеціальні методи лінгвістичного дослідження.
7. Критерії добору методів відповідно до мети, завдань та матеріалу дослідження.

Контрольні питання

1. Що таке методологія наукового дослідження, які функції та рівні вона охоплює?
2. Що становить методологічну базу лінгвістичного дослідження та за якими принципами вона формується?
3. Як співвідносяться поняття методології, методу, методики та прийому наукового дослідження?
4. За якими критеріями класифікують методи наукового пізнання?

5. Які загальнонаукові методи використовують у лінгвістиці та в чому полягають особливості їх застосування?

6. Які основні спеціальні методи лінгвістичного дослідження та чим вони відрізняються?

7. Які можливості забезпечують компонентний, дистрибутивний і трансформаційний види аналізу мовного матеріалу?

8. Які особливості застосування дискурс-аналізу, корпусного та мультимодального аналізу в сучасних лінгвістичних дослідженнях?

9. За якими критеріями здійснюється добір методів відповідно до мети, завдань і матеріалу лінгвістичного дослідження?

10. Що таке методологічна тріангуляція та як комплексне застосування методів впливає на достовірність і обґрунтованість наукових результатів?

Змістовий модуль 2.
Методи лінгвістики

Тема 3. Описовий метод лінгвістики

План:

1. Загальна характеристика описового методу лінгвістики.

2. Історія виникнення та основні етапи розвитку описового методу.

3. Основні принципи та методики описового дослідження мовних явищ.

4. Прийоми внутрішньої та зовнішньої інтерпретації мовних одиниць.

5. Особливості застосування описового методу на різних рівнях мовної системи.

6. Використання описового методу в сучасних лінгвістичних дослідженнях.

7. Переваги та обмеження описового методу в мовознавстві.

Контрольні питання

1. Що таке описовий метод лінгвістики, яке його основне призначення та місце в системі спеціальних лінгвістичних методів?
2. Які основні принципи покладено в основу описового методу?
3. Які історичні передумови виникнення описового методу та який внесок у його розвиток зробили Фердинанд де Соссюр і представники американського дескриптивізму?
4. Які основні етапи та дослідницькі процедури передбачає описовий аналіз мовного матеріалу?
5. У чому полягають особливості інвентаризації, класифікації та систематизації мовних одиниць?
6. Чим відрізняються прийоми внутрішньої та зовнішньої інтерпретації мовних явищ?
7. Які особливості застосування описового методу на фонетичному, лексико-семантичному, морфологічному та синтаксичному рівнях мови?
8. Як описовий метод використовується в сучасних дослідженнях тексту, дискурсу та цифрової комунікації?
9. Які основні переваги й обмеження описового методу та чому його доцільно поєднувати з іншими методами лінгвістичного аналізу?
10. Як забезпечити об'єктивність і послідовність описового дослідження та яке значення цей метод має для формування емпіричної бази наукової роботи?

Тема 4. Порівняльно-історичний метод лінгвістики

План:

1. Загальна характеристика порівняльно-історичного методу лінгвістики.
2. Історія виникнення та основні етапи розвитку порівняльно-історичного методу.
3. Основні принципи та методики порівняльно-історичного дослідження.

4. Встановлення генетичної спорідненості мов і реконструкція прамовних форм.

5. Особливості застосування порівняльно-історичного методу на різних рівнях мовної системи.

6. Використання порівняльно-історичного методу в сучасних лінгвістичних дослідженнях.

7. Переваги та обмеження порівняльно-історичного методу.

Контрольні питання

1. Що таке порівняльно-історичний метод лінгвістики, яке його основне призначення та чим він відрізняється від зіставного методу?

2. Які історичні передумови виникнення порівняльно-історичного методу та який внесок у його розвиток зробили Вільям Джонс, Франц Бопп, Расмус Раск і Якоб Грімм?

3. Які основні принципи покладено в основу порівняльно-історичного методу?

4. Що таке регулярні фонетичні відповідності та які закономірності описують закони Грімма й Вернера?

5. Що таке прамова та які основні етапи й методики реконструкції прамовних форм?

6. У чому полягає відмінність між зовнішньою та внутрішньою реконструкцією мовних одиниць?

7. Які особливості етимологічного аналізу та як розмежувати генетичну спорідненість мовних одиниць, випадкову подібність і запозичення?

8. Як застосовується порівняльно-історичний метод для дослідження фонетичних, морфологічних і синтаксичних явищ?

9. Яке значення має порівняльно-історичний метод для генеалогічної класифікації мов, сучасної славістики та дослідження історії української мови?

10. Які можливості, переваги й обмеження порівняльно-історичного методу в сучасному мовознавстві та як цифрові технології сприяють його розвитку?

Тема 5. Зіставний метод лінгвістики

План:

1. Загальна характеристика зіставного методу лінгвістики.
2. Історія виникнення та основні етапи розвитку зіставного методу.
3. Основні принципи та методики зіставного дослідження мовних явищ.
4. Поняття міжмовної еквівалентності, відповідності та лакунарності.
5. Особливості застосування зіставного методу на різних рівнях мовної системи.
6. Використання зіставного методу в сучасних лінгвістичних дослідженнях.
7. Переваги та обмеження зіставного методу в мовознавстві.

Контрольні питання

1. Що таке зіставний метод лінгвістики, яке його основне призначення та чим він відрізняється від порівняльно-історичного методу?
2. Які історичні передумови виникнення зіставного методу та який внесок у його розвиток зробили Вілем Матезіус, Чарльз Фріз і Роберт Ладо?
3. Які основні принципи зіставного дослідження та яке значення має основа зіставлення (tertium comparationis)?
4. Які основні методики та прийоми використовують у межах зіставного методу?
5. У чому полягають особливості структурного, семантичного, функційного та контекстуального зіставлення мовних одиниць?
6. Що таке міжмовна еквівалентність, відповідність, асиметрія та лакунарність?
7. Як застосовується зіставний метод на фонетичному, лексико-семантичному, морфологічному та синтаксичному рівнях мовної системи?

8. Яке значення має зіставний метод для перекладознавства, лінгводидактики та дослідження академічного й цифрового дискурсу?

9. Які можливості забезпечує використання паралельних і зіставних корпусів текстів для дослідження міжмовних відповідностей?

10. Які основні переваги, обмеження та методологічні труднощі зіставного методу і як його поєднання з іншими методами підвищує обґрунтованість наукових результатів?

Тема 6. Структурний метод лінгвістики

План:

1. Загальна характеристика структурного методу лінгвістики.
2. Історія виникнення та основні етапи розвитку структурного методу.
3. Основні принципи та методики структурного дослідження мовних явищ.
4. Дистрибутивний, компонентний, опозиційний і трансформаційний аналіз як основні методики структурного методу.
5. Особливості застосування структурного методу на різних рівнях мовної системи.
6. Використання структурного методу в сучасних лінгвістичних дослідженнях.
7. Переваги та обмеження структурного методу в мовознавстві.

Контрольні питання

1. Що таке структурний метод лінгвістики, яке його основне призначення та які принципи покладено в його основу?
2. У чому полягає системний характер мови та як співвідносяться парадигматичні й синтагматичні відношення між мовними одиницями?

3. Які історичні передумови становлення структурної лінгвістики та який внесок у її розвиток зробили Фердинанд де Соссюр, представники Празької та Копенгагенської лінгвістичних шкіл і американського дескриптивізму?

4. Які основні методики та прийоми використовують у межах структурного методу?

5. У чому полягають особливості дистрибутивного аналізу та які основні типи дистрибуції мовних одиниць?

6. Які завдання розв'язують за допомогою компонентного, опозиційного та трансформаційного аналізу?

7. У чому полягає сутність аналізу за безпосередніми складниками та як він застосовується для дослідження синтаксичних конструкцій?

8. Як структурний метод використовується на фонологічному, морфемному, лексико-семантичному, морфологічному та синтаксичному рівнях мовної системи?

9. Які можливості забезпечує структурний метод для дослідження тексту, цифрового дискурсу, корпусної та комп'ютерної лінгвістики?

10. Які основні переваги й обмеження структурного методу та чому його доцільно поєднувати з функційним, когнітивним і дискурсивним аналізом?

Тема 7. Методики структурування мовного і мовленнєвого матеріалу

План:

1. Загальна характеристика методик структурування мовного і мовленнєвого матеріалу.
2. Методика опозитивного дослідження мовних одиниць.
3. Методика компонентного аналізу.
4. Методика аналізу за безпосередніми складниками.
5. Методика дослідження за допомогою одиниць-конструктів.

6. Польовий підхід до організації та систематизації мовного матеріалу.

7. Застосування методик структурування мовного матеріалу в сучасних лінгвістичних дослідженнях.

Контрольні питання

1. Що таке структурування мовного і мовленнєвого матеріалу, які його основні завдання та теоретичні принципи?

2. У чому полягає сутність опозитивного аналізу та яке його значення для дослідження мовних одиниць?

3. Які основні типи опозицій виокремлюють у структурній лінгвістиці та чим відрізняються привативні, градуальні й еквіполентні опозиції?

4. Що таке компонентний аналіз, які основні етапи його проведення та як співвідносяться поняття семи, семеми, інтегральної й диференційної сем?

5. Які можливості та обмеження має компонентний аналіз у дослідженні лексико-семантичних явищ?

6. У чому полягає сутність аналізу за безпосередніми складниками та як він застосовується для дослідження синтаксичних конструкцій?

7. Що таке одиниця-конструкт та які особливості побудови структурних моделей мовних явищ?

8. У чому полягає сутність польового підходу, які основні типи мовних полів та особливості їхньої ядерно-периферійної організації?

9. Як методики структурування мовного матеріалу застосовуються в дослідженнях цифрового дискурсу, корпусній та комп'ютерній лінгвістиці?

10. Як обґрунтувати вибір і поєднання опозитивного, компонентного, структурного та польового аналізу відповідно до мети, предмета й матеріалу лінгвістичного дослідження?

Тема 8. Наукові методи

План:

1. Поняття наукового методу та його роль у лінгвістичному дослідженні.
2. Основні принципи класифікації наукових методів.
3. Теоретичні методи наукового пізнання.
4. Емпіричні методи дослідження.
5. Кількісні та якісні методи аналізу мовного матеріалу.
6. Експериментальні методи в сучасній лінгвістиці.
7. Комплексне застосування наукових методів у сучасних лінгвістичних дослідженнях.

Контрольні питання

1. Що таке науковий метод, яке його значення для лінгвістичного дослідження та як співвідносяться поняття методу, методики, прийому й методології?
2. За якими критеріями класифікують наукові методи та в чому полягає відмінність між теоретичними й емпіричними методами?
3. Які основні загальнонаукові методи використовують у лінгвістиці та які особливості їх застосування?
4. У чому полягає сутність аналізу, синтезу, індукції, дедукції, абстрагування, узагальнення та моделювання?
5. Які основні емпіричні методи застосовують у лінгвістичних дослідженнях та як здійснюється формування емпіричної бази?
6. У чому полягають відмінності між якісними, кількісними та змішаними методами аналізу мовного матеріалу?
7. Що таке лінгвістичний експеримент, які основні вимоги до його організації та які експериментальні методи використовують у психолінгвістиці?
8. Які можливості забезпечують асоціативний експеримент, вимірювання часу реакції, окулографія та електроенцефалографія для дослідження мовленнєвих процесів?

9. Як застосовуються сучасні наукові методи та інструменти штучного інтелекту для дослідження цифрового дискурсу?

10. У чому полягає значення комплексного застосування методів і методологічної тріангуляції для забезпечення достовірності та обґрунтованості результатів лінгвістичного дослідження?

Змістовий модуль 3.
Методики і прийоми суміжних галузей у лінгвістичних дослідженнях

Тема 9. Застосування методик і прийомів соціально-гуманітарних наук у лінгвістичних дослідженнях

План:

1. Міждисциплінарний характер сучасних лінгвістичних досліджень.
2. Соціологічні методики та прийоми дослідження мовних і комунікативних явищ.
3. Психологічні методики в лінгвістичних дослідженнях.
4. Застосування методик і прийомів політології в дослідженні політичного дискурсу.
5. Етнологічні та етнографічні методики дослідження мови й культури.
6. Когнітологічні методики та прийоми аналізу мовних явищ.
7. Комплексне застосування методик соціально-гуманітарних наук у сучасних лінгвістичних дослідженнях.

Контрольні питання

1. У чому полягає міждисциплінарний характер сучасних лінгвістичних досліджень та яке значення має залучення методик соціально-гуманітарних наук?
2. Які основні соціологічні методики застосовують у лінгвістичних дослідженнях та які завдання вони дають змогу розв’язувати?

3. У чому полягають особливості анкетування, інтерв'ювання, фокус-груп, соціометрії та контент-аналізу?

4. Які психологічні та психолінгвістичні методики використовують для дослідження мовленнєвої діяльності й мовної свідомості?

5. У чому полягають особливості асоціативного експерименту, семантичного диференціала, праймінгу та вимірювання часу реакції?

6. Які методики політології застосовують для дослідження політичного дискурсу та в чому полягає специфіка критичного дискурс-аналізу?

7. Які основні етнологічні й етнографічні методики використовують у дослідженнях мови та культури і яке значення має модель SPEAKING Делла Гаймза?

8. У чому полягають особливості концептуального, фреймового, прототипного аналізу та когнітивного моделювання мовних явищ?

9. Як методики соціології, психології, політології, етнології та когнітивної науки можуть комплексно застосовуватися для дослідження цифрового дискурсу?

10. Які переваги, методологічні обмеження та етичні вимоги необхідно враховувати під час використання міждисциплінарного підходу в лінгвістичних дослідженнях?

Тема 10. Математичні прийоми в лінгвістичному дослідженні

План:

1. Загальна характеристика математичних прийомів у лінгвістичних дослідженнях.

2. Історія становлення та розвитку математичних підходів у мовознавстві.

3. Кількісний аналіз мовного та мовленнєвого матеріалу.

4. Основні статистичні прийоми опрацювання лінгвістичних даних.

5. Математичне моделювання мовних явищ.

6. Використання математичних прийомів у корпусній і комп'ютерній лінгвістиці.

7. Можливості та обмеження математичних прийомів у сучасних лінгвістичних дослідженнях.

Контрольні питання

1. Що таке математичні прийоми в лінгвістичному дослідженні, яке їх основне призначення та які завдання вони дають змогу розв'язувати?

2. Які історичні передумови розвитку математичних підходів у мовознавстві та яке значення мають закон Ципфа й теорія інформації Клода Шеннона?

3. У чому полягає відмінність між кількісним аналізом, статистичним аналізом і математичним моделюванням мовних явищ?

4. Що таке абсолютна, відносна та нормалізована частота мовних одиниць і як вони визначаються?

5. Які основні показники описової статистики використовують у лінгвістичних дослідженнях та яке їх призначення?

6. У чому полягає відмінність між описовою та інференційною статистикою і для яких завдань застосовують критерій хі-квадрат та кореляційний аналіз?

7. Які можливості забезпечують теорія ймовірностей, теорія графів і математичне моделювання для дослідження мовних явищ?

8. Які математичні прийоми застосовують у корпусній лінгвістиці, колокаційному та стилометричному аналізі?

9. Як кількісні та статистичні методи використовують для дослідження цифрового дискурсу й автоматизованого опрацювання великих масивів мовних даних?

10. Які основні переваги й обмеження математичних прийомів у лінгвістиці та чому результати кількісного аналізу потребують лінгвістичної інтерпретації?

Теми практичних занять

Практичне заняття 1.
Планування та організація лінгвістичного дослідження

План:

1. Визначення актуальної наукової проблеми та формулювання теми дослідження.
2. Обґрунтування актуальності й наукової новизни дослідження.
3. Формулювання мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження.
4. Формування емпіричної бази та термінологічного апарату.
5. Розроблення структури й плану наукового дослідження.

Практичне завдання: розробити концепцію власного магістерського дослідження, визначити його основні структурні компоненти та обґрунтувати актуальність обраної теми.

Практичне заняття 2.
Добір та обґрунтування методів лінгвістичного дослідження

План:

1. Класифікація загальнонаукових і спеціальних методів лінгвістики.
2. Визначення відповідності методів меті, завданням і матеріалу дослідження.
3. Особливості застосування описового, порівняльно-історичного та зіставного методів.
4. Застосування структурного методу до аналізу мовного матеріалу.
5. Обґрунтування комплексного використання методів у сучасному мовознавстві.

Практичне завдання: обрати методи для власного магістерського дослідження, визначити функцію кожного методу та обґрунтувати доцільність їх використання.

Практичне заняття 3.
Методики структурного та семантичного аналізу мовного матеріалу

План:

1. Методика опозитивного аналізу мовних одиниць.
2. Компонентний аналіз лексичного значення.
3. Аналіз синтаксичних конструкцій за безпосередніми складниками.
4. Використання одиниць-конструктів для моделювання мовних явищ.
5. Польовий підхід до систематизації лексико-семантичного матеріалу.

Практичне завдання: здійснити компонентний аналіз запропонованої групи лексичних одиниць, визначити інтегральні й диференційні семи, побудувати модель лексико-семантичного поля та обґрунтувати принципи його організації.

Практичне заняття 4.
Міждисциплінарні методики дослідження мови та мовлення

План:

1. Соціологічні методики в лінгвістиці: анкетування, інтерв'ювання, спостереження та контент-аналіз.
2. Психологічні й психолінгвістичні методики дослідження мовленнєвої діяльності.
3. Аналіз політичного дискурсу: фреймінг, наративи та комунікативні стратегії.
4. Етнолінгвістичні методики дослідження мовної картини світу.
5. Концептуальний, фреймовий і прототипний аналіз у когнітивній лінгвістиці.

Практичне завдання: розробити програму міждисциплінарного дослідження мовного явища, обрати методики двох суміжних наук та визначити способи їх інтеграції з власне лінгвістичними методами.

Практичне заняття 5.
Кількісний аналіз, інтерпретація та презентація результатів лінгвістичного дослідження

План:

1. Формування вибірки та визначення одиниць кількісного аналізу.
2. Розрахунок абсолютної, відносної та нормалізованої частотності мовних одиниць.
3. Використання основних показників описової статистики.
4. Візуалізація та лінгвістична інтерпретація кількісних результатів.
5. Підготовка наукової презентації та аргументоване представлення результатів дослідження.

Практичне завдання: провести кількісний аналіз невеликого масиву мовного матеріалу, представити результати у вигляді таблиці або діаграми, сформулювати висновки та підготувати коротку наукову доповідь.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти

Самостійна робота здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спрямована на поглиблення теоретичних знань із методології сучасного мовознавства, формування навичок самостійного наукового пошуку, критичного аналізу наукових джерел, добору дослідницького інструментарію та практичного застосування методів лінгвістичного дослідження.

Тема 1. Наукова проблема та методологічне обґрунтування лінгвістичного дослідження

Мета: сформувати вміння самостійно визначати актуальну наукову проблему, обґрунтовувати доцільність її дослідження, формулювати основні компоненти наукового апарату та планувати послідовність дослідницької діяльності.

План:

1. Поняття наукової проблеми та критерії її актуальності.
2. Принципи формулювання теми, мети й завдань лінгвістичного дослідження.
3. Розмежування об'єкта, предмета та матеріалу дослідження.
4. Визначення наукової новизни й теоретичної та практичної значущості дослідження.
5. Формування термінологічного апарату та емпіричної бази.
6. Основні етапи планування й організації науково-дослідницької діяльності.

Завдання для самостійної роботи: обрати актуальну проблему сучасного мовознавства, сформулювати тему дослідження, визначити його мету, завдання, об'єкт, предмет і матеріал. Підготувати письмове обґрунтування актуальності обраної теми.

Тема 2. Методологічні підходи та принципи сучасного лінгвістичного дослідження

Мета: поглибити знання про основні методологічні підходи сучасної лінгвістики, сформувати здатність критично оцінювати їхні пояснювальні можливості та обґрунтовано добирати методологічний інструментарій відповідно до дослідницьких завдань.

План:

1. Поняття методологічного підходу та його роль у науковому пізнанні.
2. Системний і структурний підходи до дослідження мови.
3. Функційний та антропоцентричний підходи в сучасному мовознавстві.
4. Міждисциплінарність і методологічний плюралізм лінгвістичних досліджень.
5. Принципи добору загальнонаукових і спеціальних методів.
6. Методологічна тріангуляція та обґрунтування комплексного використання методів.

Завдання для самостійної роботи: здійснити порівняльну характеристику трьох методологічних підходів, визначити їхні основні принципи, переваги й обмеження. Обґрунтувати доцільність використання одного з підходів для дослідження конкретного мовного явища.

Тема 3. Описовий метод у дослідженні сучасних мовних і мовленнєвих явищ

Мета: сформувати навички застосування описового методу для спостереження, інвентаризації, класифікації та систематизації мовного матеріалу, а також інтерпретації його структурних, семантичних і функційних характеристик.

План:

1. Теоретичні засади та основні принципи описового методу.

2. Спостереження й інвентаризація мовних одиниць.

3. Прийоми класифікації та систематизації мовного матеріалу.

4. Внутрішня та зовнішня інтерпретація мовних явищ.

5. Застосування описового методу на різних рівнях мовної системи.

6. Особливості описового аналізу текстів і цифрового дискурсу.

Завдання для самостійної роботи: дібрати мовний матеріал із художнього, публіцистичного або цифрового дискурсу, виокремити одиниці аналізу, здійснити їх класифікацію за визначеними критеріями та сформулювати висновки щодо особливостей їх функціонування.

Тема 4. Порівняльно-історичний метод у дослідженні розвитку мовних систем

Мета: поглибити знання про принципи порівняльно-історичного дослідження, сформувати навички встановлення генетичних зв'язків між мовними одиницями, аналізу історичних фонетичних відповідностей та інтерпретації етимологічних даних.

План:

1. Теоретичні засади порівняльно-історичного методу.

2. Принципи встановлення генетичної спорідненості мов.

3. Регулярні фонетичні відповідності та історичні фонетичні закони.

4. Методики зовнішньої та внутрішньої реконструкції.

5. Етимологічний аналіз лексичних одиниць.

6. Застосування порівняльно-історичного методу в дослідженні історії української мови.

Завдання для самостійної роботи: обрати групу етимологічно споріднених слів української та інших слов'янських мов, проаналізувати їхнє походження за етимологічними

словниками, визначити основні фонетичні відповідності та пояснити історичні зміни.

Тема 5. Зіставний метод у дослідженні міжмовних відповідностей

Мета: сформувати навички зіставного аналізу мовних одиниць, встановлення міжмовних відповідностей, виявлення структурних, семантичних і функційних відмінностей між мовами.

План:

1. Теоретичні принципи зіставного дослідження мов.
2. Поняття основи зіставлення (tertium comparationis).
3. Структурне, семантичне та функційне зіставлення мовних одиниць.
4. Міжмовна еквівалентність та асиметрія.
5. Лексико-семантична й граматична лакунарність.
6. Застосування зіставного методу в перекладознавстві, лінгводидактиці та дискурсивних дослідженнях.

Завдання для самостійної роботи: обрати граматичну категорію або лексико-семантичну групу й здійснити її зіставний аналіз на матеріалі української та англійської мов. Визначити спільні й відмінні характеристики, встановити міжмовні відповідності та сформулювати висновки.

Тема 6. Структурний метод і методики аналізу мовних одиниць

Мета: поглибити знання про системну організацію мови, сформувати навички встановлення структурних відношень між мовними одиницями та застосування основних методик структурного аналізу.

План:

1. Теоретичні засади структурного методу.
2. Парадигматичні та синтагматичні відношення між мовними одиницями.

3. Принципи дистрибутивного аналізу.
4. Опозитивний аналіз мовних одиниць.
5. Трансформаційний аналіз синтаксичних конструкцій.
6. Аналіз мовних структур за безпосередніми складниками.

Завдання для самостійної роботи: дібрати п'ять синтаксичних конструкцій української мови, здійснити їх аналіз за безпосередніми складниками, визначити структурні моделі та продемонструвати можливі трансформаційні співвідношення між конструкціями.

Тема 7. Компонентний аналіз і польове моделювання мовного матеріалу

Мета: сформувати навички аналізу семантичної структури лексичних одиниць, визначення інтегральних і диференційних сем, побудови лексико-семантичних полів та інтерпретації їхньої ядерно-периферійної організації.

План:

1. Теоретичні засади компонентного аналізу.
2. Поняття семи, семеми, інтегральної та диференційної сем.
3. Основні етапи компонентного аналізу лексичних одиниць.
4. Поняття мовного поля та основні типи полів.
5. Ядерно-периферійна організація лексико-семантичного поля.
6. Використання польового підходу та одиниць-конструктів у сучасних лінгвістичних дослідженнях.

Завдання для самостійної роботи: обрати лексико-семантичну групу, здійснити компонентний аналіз 10–15 лексичних одиниць, визначити спільні та диференційні семи й побудувати модель відповідного лексико-семантичного поля з виокремленням ядра та периферії.

Тема 8. Емпіричні та експериментальні методи сучасної лінгвістики

Мета: сформувати практичні навички планування емпіричних та експериментальних досліджень, добору дослідницьких процедур, організації збирання мовних даних і критичної інтерпретації отриманих результатів.

План:

1. Емпіричні методи в сучасних лінгвістичних дослідженнях.
2. Спостереження, анкетування та інтерв'ювання як способи збирання мовного матеріалу.
3. Принципи організації лінгвістичного експерименту.
4. Асоціативний експеримент і семантичний диференціал.
5. Методики праймінгу та вимірювання часу реакції.
6. Формування вибірки, забезпечення валідності результатів і дотримання дослідницької етики.

Завдання для самостійної роботи: розробити програму невеликого психолінгвістичного або соціолінгвістичного дослідження, визначити його мету, гіпотезу, характеристику вибірки, процедуру збирання даних та очікувані способи аналізу результатів. Підготувати анкету або протокол експерименту.

Тема 9. Міждисциплінарні методики дослідження дискурсу та комунікативної поведінки

Мета: сформувати здатність застосовувати міждисциплінарний підхід до аналізу дискурсивних явищ, поєднувати методики соціології, психології, політології, етнології та когнітивної науки з методами сучасного мовознавства.

План:

1. Міждисциплінарність як принцип сучасного лінгвістичного дослідження.
2. Соціологічні методики дослідження комунікативної поведінки.

3. Психологічні та психолінгвістичні підходи до аналізу мовлення.

4. Політологічні методики аналізу дискурсу: фреймінг, наративний і критичний дискурс-аналіз.

5. Етнолінгвістичні методики дослідження мови й культури.

6. Концептуальний, фреймовий і прототипний аналіз у когнітивній лінгвістиці.

Завдання для самостійної роботи: обрати фрагмент політичного, освітянського, рекламного або цифрового дискурсу та запропонувати програму його комплексного аналізу із застосуванням щонайменше двох методик суміжних наук. Обґрунтувати доцільність кожної методики та визначити очікувані результати.

Тема 10. Кількісні та цифрові інструменти аналізу мовного матеріалу

Мета: сформувати базові навички кількісного опрацювання мовних даних, використання цифрових інструментів аналізу текстів, інтерпретації статистичних показників та критичного оцінювання результатів автоматизованого дослідження.

План:

1. Кількісний підхід у сучасних лінгвістичних дослідженнях.

2. Абсолютна, відносна та нормалізована частотність мовних одиниць.

3. Основні показники описової статистики.

4. Корпусний аналіз і дослідження колокацій.

5. Стилометричні методики аналізу текстів.

6. Використання цифрових технологій та інструментів штучного інтелекту для опрацювання мовних даних.

7. Візуалізація, перевірка й лінгвістична інтерпретація результатів.

Завдання для самостійної роботи: сформувати невеликий корпус текстів, визначити частотність обраних мовних одиниць, обчислити основні кількісні показники та представити результати у вигляді таблиці або діаграми. Сформулювати висновки щодо виявлених закономірностей і визначити обмеження проведеного аналізу.

Загальні вимоги до виконання самостійної роботи

Самостійна робота передбачає опрацювання рекомендованої наукової літератури, аналіз теоретичних положень, виконання дослідницьких завдань та оформлення результатів відповідно до вимог академічної доброчесності.

Під час виконання завдань здобувачі вищої освіти повинні продемонструвати здатність самостійно добирати й аналізувати наукову інформацію, застосовувати відповідні методи дослідження, аргументувати власні висновки та критично оцінювати отримані результати.

Форми представлення результатів самостійної роботи: аналітичні повідомлення, порівняльні таблиці, структурні схеми, моделі мовних явищ, результати лінгвістичного аналізу, дослідницькі програми та короткі письмові звіти.

Очікувані результати: набуття здобувачами вищої освіти навичок самостійної організації науково-дослідницької діяльності, критичного аналізу методологічних підходів, добору й застосування методів лінгвістичного дослідження та аргументованої інтерпретації мовного матеріалу.

Індивідуальне завдання
Методи лінгвістичного дослідження: від теорії до практики

Мета завдання: поглиблення знань із методології лінгвістичних досліджень, формування навичок самостійного опрацювання наукової інформації, розвитку критичного мислення, академічної комунікації, публічного виступу та аргументованого представлення власної позиції.

Зміст завдання

Здобувачам вищої освіти пропонується самостійно обрати один із методів лінгвістичного дослідження, опрацювати відповідну наукову літературу та підготувати усну доповідь із мультимедійною презентацією.

Доповідь має містити:

1. Назву методу та його загальну характеристику.
2. Історію виникнення й основні етапи розвитку методу.
3. Основні принципи, методики та прийоми його застосування.
4. Сферу використання методу в сучасних лінгвістичних дослідженнях.
5. Конкретний приклад застосування методу до аналізу мовного або мовленнєвого матеріалу.
6. Основні переваги й обмеження обраного методу.
7. Висновки щодо доцільності використання методу в сучасному мовознавстві.

Вимоги до виконання: тривалість усної доповіді – 7–10 хвилин; презентація – 7–10 слайдів. Обов'язковими є використання наукових джерел, коректне оформлення посилань, дотримання принципів академічної доброчесності та готовність відповідати на запитання аудиторії.

Розвиток м'яких навичок (soft skills)

Виконання індивідуального завдання спрямоване на формування та вдосконалення таких компетентностей:

1. **Критичне мислення –** здатність аналізувати наукові джерела, оцінювати достовірність інформації, визначати переваги й обмеження дослідницьких методів, формулювати обґрунтовані висновки.

2. **Комунікативні навички –** уміння чітко, логічно та доступно викладати наукову інформацію, використовувати фахову термінологію, адаптувати повідомлення до академічної аудиторії.

3. **Навички публічного виступу –** здатність упевнено презентувати результати роботи, дотримуватися регламенту, підтримувати контакт з аудиторією та аргументовано відповідати на запитання.

4. **Аналітичне мислення –** уміння систематизувати інформацію, встановлювати логічні зв'язки, порівнювати наукові підходи та застосовувати теоретичні положення до аналізу конкретного мовного матеріалу.

5. **Креативність –** здатність знаходити нестандартні способи представлення складної наукової інформації, добирати приклади та створювати інформативні візуальні матеріали.

6. **Самоорганізація та тайм-менеджмент –** уміння планувати етапи виконання завдання, самостійно організовувати роботу з джерелами, розподіляти час і дотримуватися встановленого регламенту.

7. **Цифрова грамотність –** здатність використовувати цифрові інструменти для пошуку, опрацювання, структурування та візуалізації наукової інформації.

8. **Аргументація та ведення академічної дискусії –** уміння обґрунтовувати власні твердження, коректно реагувати на критичні зауваження, ставити змістовні запитання та брати участь у науковому обговоренні.

Критерії оцінювання індивідуального завдання

Критерій	Максимальна кількість балів
Повнота й наукова коректність розкриття теми	3
Критичний аналіз методу та аргументованість висновків	2
Логічність і культура усного виступу	2
Якість мультимедійної презентації	1
Дотримання регламенту, відповіді на запитання та участь у дискусії	2
Разом	**10**

Очікувані результати виконання завдання: здобувачі вищої освіти набудуть досвіду самостійного опрацювання наукової проблематики, удосконалять навички академічної комунікації, критичного й аналітичного мислення, публічного представлення результатів дослідження та професійної взаємодії в академічному середовищі.

Академічна доброчесність та використання штучного інтелекту в науково-дослідницькій діяльності

Дотримання принципів академічної доброчесності є обов'язковою умовою організації освітнього процесу та здійснення науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти. Відповідно до законодавства України та внутрішніх нормативних документів Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова академічна доброчесність передбачає дотримання етичних принципів і визначених законодавством правил під час навчання, викладання та проведення наукових досліджень із метою забезпечення довіри до результатів навчання й наукових досягнень.

Під час опанування навчальної дисципліни «Методологія лінгвістичних досліджень» здобувачі вищої освіти повинні дотримуватися принципів самостійності виконання навчальних і дослідницьких завдань, достовірності представлених результатів, коректного використання наукових джерел, належного цитування та поваги до інтелектуальної власності. Неприпустимими є академічний плагіат, фабрикація та фальсифікація дослідницьких даних, привласнення результатів чужої інтелектуальної діяльності й інші порушення академічної доброчесності.

Особливої актуальності в сучасному освітньому та науковому середовищі набуває питання використання технологій штучного інтелекту (ШІ), зокрема генеративних мовних моделей, автоматизованих систем аналізу текстів та інших цифрових інструментів. Використання таких технологій може сприяти оптимізації окремих етапів наукової роботи, зокрема пошуку й систематизації інформації, попередньому опрацюванню мовного матеріалу, статистичному аналізу, візуалізації результатів і вдосконаленню мовного оформлення наукових текстів.

Водночас застосування інструментів штучного інтелекту повинно ґрунтуватися на принципах прозорості,

відповідальності, критичного оцінювання отриманої інформації та збереження самостійності дослідницької діяльності. Використання ШІ не звільняє здобувача вищої освіти від необхідності перевіряти достовірність наукових фактів, коректність бібліографічних посилань, обґрунтованість дослідницьких процедур і відповідність отриманих результатів фактичному мовному матеріалу.

Неприпустимим є представлення автоматично згенерованих висновків, вигаданих наукових джерел, сфальсифікованих емпіричних даних або результатів аналізу, який фактично не проводився, як достовірних результатів самостійного наукового дослідження. Використання генеративного штучного інтелекту не повинно підміняти критичне мислення, наукову аргументацію та власну інтерпретацію досліджуваних мовних явищ.

У разі використання інструментів штучного інтелекту під час виконання навчальних і науково-дослідницьких завдань здобувачам рекомендовано зазначати назву використаного інструмента, мету його застосування та характер виконаних за його допомогою операцій відповідно до вимог викладача й чинних правил академічної доброчесності університету. Особливу увагу необхідно приділяти захисту персональних даних, конфіденційності дослідницьких матеріалів та дотриманню авторських прав.

Відповідальність за зміст, достовірність, наукову обґрунтованість і доброчесність поданих результатів несе здобувач вищої освіти незалежно від того, які цифрові інструменти використовувалися під час виконання роботи.

Отже, опанування методології лінгвістичних досліджень передбачає не лише формування фахових дослідницьких компетентностей, а й розвиток культури відповідального використання цифрових технологій. Штучний інтелект має розглядатися як допоміжний інструмент наукового пізнання, а не як заміна самостійної інтелектуальної діяльності дослідника.

Форми поточного та періодичного контролю

Методами оцінювання поточного та періодичного контролю є усне опитування, оцінювання виконання індивідуальних завдань, оцінювання доповідей (рефератів), тестування, модульний контроль. Формою оцінювання підсумкового контролю є іспит.

Формою контролю з курсу «Основи нейролінгвістичного програмування та сугестивної лінгвістики» є іспит.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни «Методологія лінгвістичних досліджень» здійснюється за **100-бальною шкалою** та передбачає поточний, періодичний і підсумковий контроль.

Формами поточного та періодичного контролю є усне опитування, оцінювання активності здобувачів під час практичних занять, перевірка виконання самостійних та індивідуальних завдань, оцінювання доповідей (рефератів), тестування та модульний контроль.

Протягом семестру здобувачі вищої освіти мають можливість набрати **максимально 60 балів**, з яких 10 балів передбачено за виконання індивідуального завдання. Оцінювання здійснюється відповідно до визначених критеріїв, які доводяться до відома здобувачів на початку вивчення навчальної дисципліни.

Розподіл балів передбачає:

Вид навчальної діяльності	Максимальна кількість балів
Поточний та періодичний контроль (усні відповіді, практичні завдання, самостійна робота, тестування, модульний контроль)	50
Індивідуальне завдання (доповідь із мультимедійною презентацією)	10
Усього за семестр	**60**
Підсумковий контроль (усний іспит)	40
Загальна максимальна кількість балів	**100**

Формою підсумкового контролю є усний іспит, який проводиться наприкінці семестру відповідно до затвердженого розкладу екзаменаційної сесії. Максимальна кількість балів, яку здобувач може отримати за результатами іспиту, становить **40 балів**.

Екзаменаційні питання формуються на основі змісту навчальної дисципліни та затвердженого переліку питань для підсумкового контролю. Вибір питань здійснюється випадковим способом із використанням електронної програми-рандомайзера, що забезпечує непередженість і прозорість процедури оцінювання.

Іспит проводиться дистанційно на платформі Zoom у форматі відкритого усного опитування в присутності здобувачів академічної групи. Для забезпечення прозорості, об'єктивності оцінювання та можливості перевірки дотримання встановленої процедури передбачається відеозапис екзаменаційного заходу з дотриманням вимог законодавства щодо захисту персональних даних та чинних нормативних документів Університету.

Оцінювання відповідей здійснюється з урахуванням повноти розкриття питань, правильності використання наукової термінології, розуміння методологічних принципів, здатності аргументувати власні положення та застосовувати теоретичні знання до аналізу конкретних мовних явищ.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру (до 60 балів), та результатів усного іспиту (до 40 балів). Максимальна підсумкова оцінка становить 100 балів.

Порядок оскарження результатів підсумкового контролю

Здобувач вищої освіти, який не погоджується з результатами оцінювання або вважає, що під час проведення іспиту було порушено встановлену процедуру, має право подати письмову апеляцію відповідно до Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Апеляційна заява подається на ім'я декана факультету (або заступника декана) **не пізніше наступного робочого дня** після проведення іспиту або оголошення результатів підсумкового оцінювання.

За результатами поданої заяви розпорядженням декана створюється апеляційна комісія у складі п'яти осіб, яка забезпечує об'єктивний, незалежний і неупереджений розгляд звернення.

Викладач, який проводив іспит, не входить до складу апеляційної комісії, проте може бути присутнім на її засіданні. Апеляційна комісія розглядає заяву протягом трьох робочих днів після її подання.

У разі оскарження результатів усного іспиту здобувачеві надається можливість повторного складання іспиту перед членами апеляційної комісії за новим екзаменаційним білетом відповідно до встановленої університетом процедури.

Рішення апеляційної комісії ухвалюється більшістю голосів, оформлюється протоколом і доводиться до відома здобувача. За результатами апеляційного розгляду попередня оцінка може залишитися без змін або бути підвищена. Зменшення оцінки за результатами апеляції не допускається.

Процедура оцінювання результатів навчання ґрунтується на принципах об'єктивності, прозорості, рівності вимог до всіх здобувачів вищої освіти, академічної доброчесності та забезпечення права на оскарження результатів підсумкового контролю.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

<table>
<tr><td rowspan="2">Сума балів за всі види навчальної діяльності</td><td rowspan="2">Оцінка ECTS</td><td colspan="2">Оцінка за національною шкалою</td></tr>
<tr><td>для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики</td><td>для заліку</td></tr>
<tr><td>90–100</td><td>A</td><td>відмінно</td><td rowspan="5">зараховано</td></tr>
<tr><td>85–89</td><td>B</td><td rowspan="2">добре</td></tr>
<tr><td>75–84</td><td>C</td></tr>
<tr><td>70–74</td><td>D</td><td rowspan="2">задовільно</td></tr>
<tr><td>60–69</td><td>E</td></tr>
<tr><td>35–59</td><td>FX</td><td>незадовільно з можливістю повторного складання</td><td>не зараховано з можливістю повторного складання</td></tr>
<tr><td>0-34</td><td>F</td><td>незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни</td><td>не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни</td></tr>
</table>

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Litosseliti, L. (Ed.). (2025). Research Methods in Linguistics (3rd ed.). Bloomsbury Academic.
2. Paltridge, B., & Phakiti, A. (Eds.). (2015). Research Methods in Applied Linguistics: A Practical Resource. Bloomsbury Academic.
3. Meakins, F., Green, J., & Turpin, M. (2018). Understanding Linguistic Fieldwork. Routledge.
4. Barth, D., & Schnell, S. (2022). Understanding Corpus Linguistics. Routledge.
5. O'Keeffe, A., & McCarthy, M. J. (Eds.). (2022). The Routledge Handbook of Corpus Linguistics (2nd ed.). Routledge.
6. Vine, B. (2023). Understanding Discourse Analysis. Routledge.
7. Friginal, E., & Hardy, J. A. (Eds.). (2021). The Routledge Handbook of Corpus Approaches to Discourse Analysis. Routledge.
8. Goodall, G. (Ed.). (2021). The Cambridge Handbook of Experimental Syntax. Cambridge University Press.
9. Gries, S. Th. (2021). Statistics for Linguistics with R: A Practical Introduction (3rd ed.). De Gruyter Mouton. https://doi.org/10.1515/9783110718256
10. Burridge, K., & Bergs, A. (2017). Understanding Language Change. Routledge

Додаткова

1. Aikhenvald, A. Y., & Dixon, R. M. W. (Eds.). (2017). The Cambridge Handbook of Linguistic Typology. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781316135716

2. Dancygier, B. (Ed.). (2017). The Cambridge Handbook of Cognitive Linguistics. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781316339732

3. Drager, K. (2018). Experimental Research Methods in Sociolinguistics. Bloomsbury Academic.

4. Kytö, M., & Pahta, P. (Eds.). (2016). The Cambridge Handbook of English Historical Linguistics. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781139600231

5. Ledgeway, A., & Roberts, I. (Eds.). (2017). The Cambridge Handbook of Historical Syntax. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781107279070

6. Perrino, S. M., & Pritzker, S. E. (Eds.). (2022). Research Methods in Linguistic Anthropology. Bloomsbury Academic.

7. Rose, H., McKinley, J., & Briggs Baffoe-Djan, J. (2019). Data Collection Research Methods in Applied Linguistics. Bloomsbury Academic.

8. Vásquez, C. (Ed.). (2022). Research Methods for Digital Discourse Analysis. Bloomsbury Academic.

9. Bernard, H. R. (2018). Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches (6th ed.). Rowman & Littlefield.

10. Hilpert, M., & Gries, S. Th. (2016). Quantitative approaches to diachronic corpus linguistics. In M. Kytö & P. Pahta (Eds.), The Cambridge Handbook of English Historical Linguistics (pp. 36–53). Cambridge University Press.

Електронні інформаційні ресурси

1. Google Scholar – пошукова система наукової літератури, що забезпечує доступ до наукових статей, монографій, дисертацій та матеріалів конференцій. URL: https://scholar.google.com/

2. Scopus – міжнародна реферативна та наукометрична база даних для пошуку наукових публікацій, аналізу цитувань і дослідження наукових тенденцій. URL: https://www.scopus.com/

3. Web of Science – міжнародна наукометрична платформа для пошуку, систематизації та аналізу наукових публікацій. URL: https://www.webofscience.com/

4. Directory of Open Access Journals (DOAJ) – міжнародний каталог наукових журналів відкритого доступу. URL: https://doaj.org/

5. Google Books – електронна платформа пошуку книжкових видань, зокрема наукової та навчальної літератури з мовознавства. URL: https://books.google.com/

6. CLARIN ERIC – європейська дослідницька інфраструктура, що забезпечує доступ до мовних ресурсів, корпусів, цифрових інструментів і технологій опрацювання мовних даних. URL: https://www.clarin.eu/

7. Sketch Engine – платформа корпусного аналізу, призначена для дослідження частотності, сполучуваності, колокацій та лексико-граматичних характеристик мовних одиниць. URL: https://www.sketchengine.eu/

8. English Corpora – електронна платформа корпусів англійської мови, зокрема Corpus of Contemporary American English (COCA), Corpus of Historical American English (COHA) та інших ресурсів. URL: https://www.english-corpora.org/

9. Universal Dependencies – міжнародний проєкт стандартизованого морфологічного й синтаксичного анотування текстів різними мовами, зокрема українською. URL: https://universaldependencies.org/

10. LancsBox – програмний інструмент корпусної лінгвістики для аналізу частотності, колокацій, контекстів уживання та візуалізації мовних даних. URL: https://corpora.lancs.ac.uk/lancsbox/

11. Ukrainian National Linguistic Corpus (Український національний лінгвістичний корпус) – електронний ресурс для пошуку й аналізу українських мовних одиниць у текстах різних жанрів. URL: https://www.mova.info/

12. Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК) – корпусний ресурс для дослідження української мови, частотності мовних одиниць, граматичних конструкцій і регіональної варіативності. URL: https://uacorpus.org/

13. Open Science Framework (OSF) – платформа організації наукових досліджень, збереження дослідницьких матеріалів, даних і поширення результатів відкритої науки. URL: https://osf.io/

14. PsyArXiv – відкритий репозитарій наукових препринтів у галузі психології та суміжних дисциплін, зокрема психолінгвістики й когнітивної науки. URL: https://psyarxiv.com/

15. Zotero – програмний засіб для збирання, систематизації та оформлення бібліографічних джерел, створення посилань і списків використаної літератури. URL: https://www.zotero.org/

Методичне забезпечення

Робоча програма навчальної дисципліни, конспект лекцій, методичні вказівки (рекомендації) щодо самостійного вивчення дисципліни, періодика.

Додаток
Орієнтовні питання для підсумкового контролю (іспит)

1. Наукове дослідження в галузі лінгвістики: сутність, основні характеристики та класифікація.
2. Фундаментальні, прикладні, теоретичні й емпіричні дослідження в сучасному мовознавстві.
3. Наукова проблема в лінгвістиці: принципи визначення, постановки та обґрунтування актуальності.
4. Наукова новизна, теоретична та практична значущість лінгвістичного дослідження.
5. Формулювання теми, мети й завдань наукового дослідження. Вимоги до їх узгодженості.
6. Об'єкт, предмет і матеріал лінгвістичного дослідження: принципи визначення та розмежування.
7. Формування емпіричної бази та термінологічного апарату наукового дослідження.
8. Методологія наукового пізнання: поняття, функції та основні рівні.
9. Метод, методика, прийом і методологічний підхід: визначення та співвідношення понять.
10. Загальнонаукові та спеціальні методи лінгвістичного дослідження: класифікація та принципи добору.
11. Описовий метод лінгвістики: загальна характеристика, основні принципи та сфери застосування.
12. Історія становлення описового методу. Роль Фердинанда де Соссюра та американського дескриптивізму.
13. Основні методики описового дослідження: спостереження, інвентаризація, класифікація та систематизація мовного матеріалу.
14. Внутрішня та зовнішня інтерпретація мовних одиниць у межах описового методу.
15. Особливості застосування описового методу на різних рівнях мовної системи та в дослідженнях дискурсу.

16. Порівняльно-історичний метод лінгвістики: сутність, основні принципи та завдання.

17. Історія становлення порівняльно-історичного мовознавства. Внесок Вільяма Джонса, Франца Боппа, Расмуса Раска та Якоба Грімма.

18. Регулярні фонетичні відповідності. Закони Грімма та Вернера.

19. Методики внутрішньої та зовнішньої реконструкції мовних одиниць.

20. Етимологічний аналіз і реконструкція прамовних форм. Застосування порівняльно-історичного методу в дослідженні історії української мови.

21. Зіставний метод лінгвістики: загальна характеристика, основні принципи та відмінності від порівняльно-історичного методу.

22. Історія становлення зіставної лінгвістики. Внесок Вілема Матезіуса, Чарльза Фріза та Роберта Ладо.

23. Основні методики зіставного дослідження: структурне, семантичне, функційне та контекстуальне зіставлення.

24. Міжмовна еквівалентність, відповідність, асиметрія та лакунарність у зіставній лінгвістиці.

25. Застосування зіставного методу в перекладознавстві, лінгводидактиці та дослідженнях цифрового дискурсу.

26. Структурний метод лінгвістики: теоретичні засади, основні принципи та завдання.

27. Основні напрями структурної лінгвістики: Празька, Копенгагенська школи та американський дескриптивізм.

28. Парадигматичні та синтагматичні відношення між мовними одиницями.

29. Дистрибутивний аналіз: сутність, основні типи дистрибуції та особливості застосування.

30. Опозитивний аналіз: поняття мовної опозиції, її основні типи та функції.

31. Компонентний аналіз: поняття семи, семеми, інтегральної та диференційної сем.

32. Методика аналізу мовних одиниць за безпосередніми складниками.

33. Трансформаційний аналіз синтаксичних конструкцій: принципи та дослідницькі можливості.

34. Методика дослідження за допомогою одиниць-конструктів. Структурне моделювання мовних явищ.

35. Польовий підхід до організації мовного матеріалу. Лексико-семантичні та функційно-семантичні поля, їхня ядерно-периферійна структура.

36. Теоретичні методи наукового пізнання: аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, узагальнення та моделювання.

37. Емпіричні методи лінгвістичного дослідження: спостереження, опис, порівняння, класифікація та вимірювання.

38. Якісні, кількісні та змішані методи аналізу мовного матеріалу.

39. Лінгвістичний експеримент: принципи організації, основні типи та вимоги до достовірності результатів.

40. Методологічна тріангуляція та комплексне застосування методів у сучасних лінгвістичних дослідженнях.

41. Міждисциплінарний підхід у сучасному мовознавстві: принципи, можливості та обмеження.

42. Соціологічні методики в лінгвістиці: анкетування, інтерв'ювання, фокус-групи, соціометрія та контент-аналіз.

43. Психологічні та психолінгвістичні методики дослідження мовлення: асоціативний експеримент, семантичний диференціал, праймінг і вимірювання часу реакції.

44. Політологічні методики дослідження дискурсу: політичний фреймінг, наративний аналіз і критичний дискурс-аналіз.

45. Етнологічні та етнографічні методики дослідження мови й культури. Етнографія комунікації та модель SPEAKING Делла Гаймза.

46. Когнітологічні методики лінгвістичного дослідження: концептуальний, фреймовий і прототипний аналіз, когнітивне моделювання.

47. Математичні прийоми в лінгвістиці: абсолютна, відносна та нормалізована частотність мовних одиниць.

48. Основні статистичні методи опрацювання мовних даних. Описова та інференційна статистика.

49. Корпусні та комп'ютерні методи лінгвістичного аналізу: колокаційний аналіз, стилометрія та автоматизоване опрацювання текстів.

50. Академічна доброчесність, дослідницька етика та відповідальне використання штучного інтелекту в сучасних лінгвістичних дослідженнях.

Навчальне видання

ТРУБА Ганна Миколаївна

МЕТОДОЛОГІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методичні вказівки

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
спеціальності В11 Філологія
за спеціалізацією В11.10 Прикладна лінгвістика

Комп'ютерна правка й коректура *О. Є. Вакула*
Комп'ютерне верстання *Ю. С. Семенченко*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 3,20. Вид. № 60. Зам. № 0911-103.
Видавець і виготівник Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
просп. Героїв України, 9, м. Миколаїв, 54007
E-mail : publishing@nuos.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6402 від 19.09.2018 р.